ผลของโครงการพัฒนาจริยธรรมสัญจรต่อคุณธรรม จริยธรรมของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 2 คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

The Effects of an Ethical Development Camping Program on Ethical Practice and Morality Among Second-year Nursing Students at Thammasat University

จงรักษ์ ศุภกิจเจริญ วิชิยา ยลพันธ์ และปริญญา แร่ทอง

กลุ่มวิชาการพยาบาลผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ

คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยประเมินผลโครงการเพื่อศึกษาผลของโครงการพัฒนาจริยธรรมสัญจรต่อพฤติกรรมจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 2 คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 2 ปีการศึกษา 2549 จำนวน 75 คน คิดเป็นร้อยละ 100 ตัวแทนนักศึกษา 10 คน การเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้แบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยโครงการพัฒนาจริยธรรมสัญจร แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคล แบบประเมินพฤติกรรมด้านจริยธรรมทั่วไป และแบบประเมินพฤติกรรมจริยธรรมเชิงวิชาชีพของนักศึกษาก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2549 – กุมภาพันธ์ 2550 วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/for windows และวิเคราะห์ข้อมูลคุณภาพเชิงเนื้อหา (Content Analysis) จากการสนทนากลุ่มตัวแทนนักศึกษาและตัวแทนพี่เลี้ยง

ผลการศึกษา พบว่า คะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมจริยธรรมทั่วไปของนักศึกษาหลังเข้าร่วมโครงการสูงกว่าก่อนเข้าร่วมโครงการ โดยก่อนเข้าร่วมโครงการมีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง โดยค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.99 ($\overline{X}$ = 3.99, SD = 4.56) หลังเข้าร่วมโครงการคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง โดยค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.11 ($\overline{X}$ = 4.11, SD = 4.89)

ส่วนคะแนนเฉลี่ยด้านพฤติกรรมจริยธรรมเชิงวิชาชีพของนักศึกษา พบว่า คะแนนเฉลี่ยด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง ด้านการทำงานเป็นทีม และด้านความรักเอื้ออาทรในมนุษย์ ก่อนเข้าร่วมโครงการอยู่ในระดับสูง ($\overline{X}$ = 4.13, SD = 1.77, $\overline{X}$ = 4.04, SD = 2.27, $\overline{X}$ = 4.16, SD = 2.05 ตามลำดับ) ส่วนด้านความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ($\overline{X}$ = 3.80 , SD = 2.39) ภายหลังเข้าร่วม

โครงการ พบว่า คะแนนเฉลี่ยสูงขึ้นในด้านการทำงานเป็นทีม ($\overline{X}$ = 4.07, SD = 2.32) และด้านความรักและเอื้ออาทรในเพื่อนมนุษย์ ($\overline{X}$ = 4.17, SD = 1.83) ส่วนด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง คะแนนเฉลี่ยต่ำลงเล็กน้อย ($\overline{X}$ = 4.11, SD = 1.88) ด้านความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม พบว่า มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับสูง ($\overline{X}$ = 4.00, SD = 2.98) และเป็นด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าก่อนเข้าร่วมโครงการมากที่สุด รองลงมาเป็นด้านการทำงานเป็นทีม และด้านความรักเอื้ออาทรในเพื่อนมนุษย์ ตามลำดับ จากการเปรียบเทียบพบว่าคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมด้านจริยธรรมทั่วไปหลังเข้าร่วมโครงการ ($\overline{X}$ = 41.23 , SD = 5.05) สูงกว่าก่อนเข้าร่วมโครงการ ($\overline{X}$ = 40.69, SD =4.50) และพฤติกรรมจริยธรรมเชิงวิชาชีพหลังเข้าร่วมโครงการ ($\overline{X}$ = 68.66, SD = 7.04) สูงกว่าก่อนเข้าร่วมโครงการ ($\overline{X}$ = 68.57, SD = 7.03) อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ (p > .05)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มตัวแทนนักศึกษา นักศึกษาให้ความคิดเห็นว่าเป็นโครงการที่สร้างความสุขให้แก่ผู้เข้าร่วมโครงการ ประทับใจในตัวพี่เลี้ยงและความมีน้ำใจของเพื่อน มีความภูมิใจในความสามารถของตนเอง ได้เรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมจากจิตอาสาและการเป็นแบบอย่างที่ดีของพี่เลี้ยง การเห็นอกเห็นใจผู้อื่น การเรียนรู้การปรับตัว การฝึกความอดทน การใช้ชีวิตอย่างพอเพียง การทำงานเป็นทีมและการประยุกต์ใช้ในวิชาชีพ และเมื่อหลังเสร็จสิ้นโครงการ 3 เดือน นักศึกษายังคงเหลือความทรงจำที่ดี ได้แก่ การใช้ชีวิตท่ามกลางความพอเพียง เห็นคุณค่าความสงบของธรรมชาติ ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อน ส่วนคุณธรรม จริยธรรมที่เหลืออยู่จากการเข้าร่วมโครงการ คือ การมีความอดทน การรู้จักใส่ใจผู้อื่น การปรับตัวอยู่ร่วมกับผู้อื่น และการทำงานเป็นทีม

คำสำคัญ : การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม นักศึกษาพยาบาล โครงการพัฒนาจริยธรรมสัญจร

Abstract

Descriptive research was used in this study, which aimed at studying the effects of an ethical – moral development camping program among second – year nursing students studying in Nursing at Thammasat University. The purposive sample of 75 second – year nursing students completed the ethical – moral development questionnaire, which was evaluated before and after participation in the program. The data had been collected between November, 2006 and February, 2007. The data was analyzed using the SPSS for Windows computer program. Content analysis was used to analyze the qualitative data.

The general ethical behavior exhibited by the students after the program was higher than before participating in the program, with a mean score of 4.11 (SD = 4.89). Before participating in the program, the participants had scores in the middle range ($\overline{X}$ = 3.99, SD = 4.56).

The professional ethical behavior of the nursing students before participating in the program had mean scores for self – responsibility, teamwork, and care for other people in the high range in the following order, respectively : ($\overline{X}$ = 4.13, SD = 1.77, $\overline{X}$ = 4.04,SD = 2.27, $\overline{X}$ = 4.16, S.D = 2.05). Moreover, the mean for

responsibility toward society and environmental responsibility were in the middle range ($\overline{X}$ = 3.80, SD = 2.39, respectively). After participating in the program, the mean for teamwork and care for other people increased ($\overline{X}$ = 4.07, SD = 1.83). The mean of self – responsibility was slightly lower than the mean before participating in the program ($\overline{X}$ = 4.11, SD=1.88). The mean for responsibility toward the society and the environment were in the high range ($\overline{X}$ = 4.00, SD = 2.98) and also were the highest of the mean scores out of all the items. The runners – up were the teamwork item and care for other people, in that order. Compared to the general ethical behavior of the nursing students before participating in the program ($\overline{X}$ = 40.69, SD= 4.50), results showed that the general ethical behavior after entering the program ($\overline{X}$ = 41.23, SD = 5.05) was higher than the baseline ($p > .05$). In addition, the professional ethical behavior after entering the program ($\overline{X}$ = 68.66, SD = 7.04) was higher than before entering the programs ($\overline{X}$ = 68.57, SD = 7.03).

The focus group with the representative of the students revealed the following concerning this program: it was pleasant for the participants, their impression of the preceptors and the kindness among friends was positive, they were proud of their ability, they learned ethical - moral behavior and to be a good role model for the preceptors, they learned about sympathy, adaptation, being patient, how to lead a simple life, and they learned about teamwork and how to modify all of these qualities for their professional career. Three months after the end of the program, their memories revolved around how to live in simplicity and naturally, and in friendship with others.

The ethical - moral qualities that remained with them were to be patient, to have concern for others, to be able to adapt, and teamwork.

Keywords: ethical development, nursing students, camping program

1. บทนำ

วิชาชีพพยาบาลเป็นวิชาชีพที่จำเป็นในสังคม ทำหน้าที่และแสดงบทบาทในการให้บริการด้านสุขภาพอนามัยแก่ประชาชน ทั้งในภาวะปกติและเจ็บป่วยโดยอาศัยความรู้ ทักษะและจรรยาแห่งวิชาชีพในการป้องกันโรค ส่งเสริมสุขภาพ รักษาพยาบาล และฟื้นฟูสภาพ โดยมีเป้าหมายให้ประชาชน ซึ่งหมายรวมถึงทั้งในระดับบุคคล ครอบครัวและชุมชน มีสุขภาพดีคือมีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย จิตสังคม และสามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นความต้องการขั้นพื้นฐานและเป็นสิทธิมนุษยชนที่บุคคลพึงได้รับ ดังนั้น การผลิตพยาบาลระดับวิชาชีพ จึงต้องพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้มีความสามารถที่จะนำความรู้ในศาสตร์ทางการพยาบาลและศาสตร์ในสาขาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องไปใช้ในการให้การพยาบาลอย่างมีแบบแผน สามารถแก้ไขปัญหาผู้รับบริการได้อย่างถูกต้องเหมาะสม มีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพ สถาบันการศึกษาจึงควรจัดให้มีการบูรณาการคุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของผู้สำเร็จ

การศึกษาทุกระดับการศึกษา ทั้งทบวงมหาวิทยาลัย และกระทรวงศึกษาธิการ

นอกจากนี้ในด้านการประกันคุณภาพการศึกษาในสถาบันการศึกษาที่ผลิตพยาบาล มีดัชนีชี้วัดและเกณฑ์การประเมินในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมจริยธรรมของและสอดคล้องกับความคาดหวังด้านจริยธรรมในบัณฑิตสาขาพยาบาลศาสตร์ของสังคม คือ บัณฑิตพยาบาลควรมีจริยธรรมทั้งในด้านจริยธรรมสากล ได้แก่ ความรัก ความเมตตา ความเอื้ออาทร ด้านจริยธรรมสังคมได้แก่ ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความมีเหตุผล ความกตัญญูกตเวที ความมีระเบียบวินัย ความเสียสละ ความสามัคคี ความยุติธรรม และด้านจรรยาบรรณวิชาชีพ ซึ่งได้แก่ การเคารพสิทธิมนุษยชน ความซื่อสัตย์สุจริต ความรับผิดชอบ (จินตนา ยูนิพันธ์และสุนทราวดี เธียรพิเชฐ, 2543; ฉวีวรรณ สัตยธรรมและคณะ อ้างใน วรรณี เดียวอิศเรศ, 2545) นอกจากนี้ ศรัณยา โฆสิตะมงคล (2546: 45) ได้ศึกษาพบว่าการพัฒนาบุคลิกภาพความเป็นพยาบาล เกิดขึ้นจากกระบวนการเรียนรู้ ทั้งจากการเรียนในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ รวมไปถึงประสบการณ์ที่เรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมด้วย ดังนั้นสถาบันการศึกษาพยาบาลจึงเป็นสิ่งแวดล้อมที่สามารถเหนี่ยวนำให้เกิดการพัฒนาจริยธรรมได้ เช่นกันดังนั้นสถาบันการศึกษาพยาบาลทุกแห่งจึงได้มีการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับนักศึกษาโดยบรรจุ ไว้ในหลักสูตรและสอดแทรกในลักษณะกิจกรรมเสริมเพื่อให้เกิดการพัฒนาจริยธรรม

คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีปรัชญาในด้านการศึกษาและการผลิตบัณฑิตที่มุ่งเน้นกระบวนการเรียนรู้ทางสังคม ในการพัฒนาบุคคลที่มีศักยภาพให้มีความรู้ ทักษะที่จำเป็นและมีจริยธรรมของวิชาชีพการพยาบาล เพื่อให้ปฏิบัติงานได้อย่างมีคุณภาพในฐานะพยาบาลวิชาชีพในทุกระดับ และให้ความสำคัญกับการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรให้กับนักศึกษาทุกชั้นปีเพื่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมโดยจัดให้มีโครงการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และความเป็นวิชาชีพแก่นักศึกษาอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่เริ่มเข้าศึกษาจนสำเร็จการศึกษา เพื่อให้นักศึกษาและบัณฑิตพยาบาลเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณวิชาชีพ สามารถนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติงานในลักษณะวิชาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คณะผู้วิจัยในฐานะอาจารย์คณะพยาบาลศาสตร์ และเป็นผู้ที่ดำเนินงานอยู่ในคณะกรรมการฝ่ายการนักศึกษา จึงมีความสนใจที่จะศึกษาผลของโครงการพัฒนาจริยธรรมสัญจรต่อพฤติกรรมจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 2 เพื่อจะได้ทราบถึงข้อมูลพื้นฐานด้านคุณธรรม จริยธรรม ที่สามารถสะท้อนการจัดกิจกรรมพัฒนานักศึกษาของคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ รวมทั้งใช้เป็นแนวทางในการจัดรูปแบบกิจกรรมที่เหมาะสมในการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักศึกษาพยาบาลและเป็นแบบอย่างแก่สถาบันการศึกษาอื่นๆ ที่สนใจต่อไป

2. วัตถุประสงค์ทั่วไป

เพื่อศึกษาผลของโครงการพัฒนาจริยธรรมสัญจรต่อพฤติกรรมจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 2 ที่เข้าร่วมโครงการจริยธรรมสัญจร

3. วัตถุประสงค์เฉพาะ

1. เพื่อศึกษาระดับคะแนนพฤติกรรมจริยธรรมทั่วไปและพฤติกรรมเชิงวิชาชีพก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการ

2. เพื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมจริยธรรมทั่วไปและพฤติกรรมเชิงวิชาชีพของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 2 ก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการพัฒนาจริยธรรมสัญจร

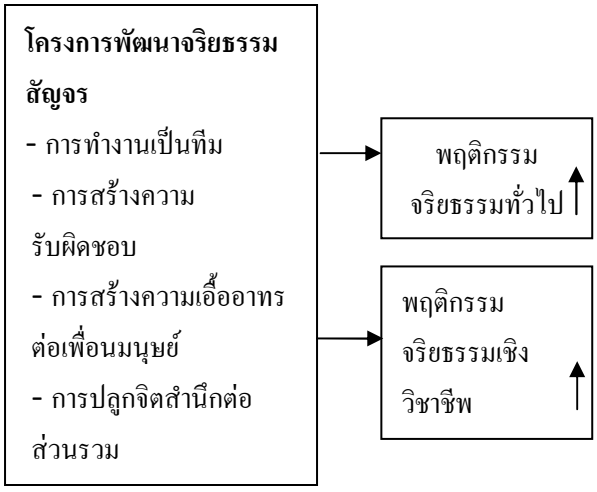
3. เพื่อศึกษาความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของนักศึกษาต่อรูปแบบการจัดโครงการพัฒนาจริยธรรมสัญจร

4. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผลการศึกษาจะเป็นข้อมูลพื้นฐานในการนำไปเป็นแนวทางพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมให้กับนักศึกษา สำหรับคณะพยาบาลศาสตร์ และนักศึกษาสถาบันการศึกษาอื่น

2. ได้แนวทางในการดำเนินกิจกรรมที่ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม การสร้างความรับผิดชอบ การสร้างความเอื้ออาทรต่อเพื่อนมนุษย์และการปลูกจิตสำนึกต่อส่วนรวม

กรอบแนวคิดของโครงการวิจัย

5. วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยประเมินผลโครงการ (Project evaluation) ซึ่งใช้วิธีการวิจัยทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อประเมินผลโครงการพัฒนาจริยธรรมสัญจร ต่อพฤติกรรมจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 2 คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ประชากร คือ นักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต (ปรับปรุง พ.ศ. 2547) คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ชั้นปีที่ 2 ที่ศึกษาในปีการศึกษา 2549 จำนวน 75 คน ที่เข้าร่วมโครงการจริยธรรมสัญจร

กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต (ปรับปรุง พ.ศ. 2547) คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ชั้นปีที่ 2 ปีการศึกษา 2549 จำนวน 75 คน ที่เข้าร่วมโครงการจริยธรรมสัญจร

สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสนทนากลุ่มเพื่อเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นนักศึกษา ชั้นปีที่ 2 ซึ่งคัดเลือกอย่างเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) มีจำนวนทั้งสิ้น 10 คน ซึ่งเป็นตัวแทนจากกลุ่มย่อย จำนวน 10 กลุ่ม ที่มีความสมัครใจและสามารถเข้าร่วมการสนทนากลุ่มตลอดโครงการ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ส่วนที่ 1 เป็นแบบสอบถาม จำนวน 3 ชุด คือ แบบสอบถามลักษณะข้อมูลส่วนบุคคล แบบประเมินพฤติกรรมด้านจริยธรรมทั่วไป และแบบประเมินพฤติกรรมจริยธรรมเชิงวิชาชีพ

ส่วนที่ 2 แนวคำถามในการสนทนากลุ่ม (Focus group) เกี่ยวกับประเด็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นจากการเข้าร่วมโครงการ และประโยชน์ที่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการ

การดำเนินโครงการพัฒนาจริยธรรมสัญจร

การดำเนินกิจกรรมของโครงการพัฒนาจริยธรรมสัญจร มีระยะเวลาในการจัดโครงการ 3 วัน 2 คืน เป็นการจัดกิจกรรมเข้าค่ายพักแรก ณ ค่ายพักแรมเยาวชนเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ห้วยขาแข้ง อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี โดยได้มีการแบ่งนักศึกษาเป็นกลุ่มย่อย มีพี่เลี้ยงเป็นวิทยากรประจำกลุ่ม ซึ่งพี่เลี้ยงเป็นอาสาสมัครจากชมรมนักนิยมธรรมชาติ กิจกรรมในโครงการประกอบด้วย กิจกรรมนันทนาการ กิจกรรมกลุ่มประกอบอาหาร กิจกรรมการเดินป่าศึกษาธรรมชาติ กิจกรรม ความงามเล็กๆที่ทุกคนมองข้าม กิจกรรมต้นไม้เพื่อนรัก กิจกรรมกวางน้อย กิจกรรมเปิดใจ และพิธีเทียนรับขวัญ ซึ่งภายหลังเสร็จสิ้นกิจกรรม วิทยากรได้มีการกล่าวสรุปประเด็นสำคัญเพื่อเชื่อมโยงสู่คุณธรรม จริยธรรมสำหรับนักศึกษาพยาบาล

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ในนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 2 ที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาจริยธรรมสัญจร จำนวน 75 คน และสัมภาษณ์เชิงลึกรายกลุ่ม (Focus group interviews) จากตัวแทนนักศึกษาที่เข้าร่วมโครงการจำนวน 10 คน ในช่วงระยะเวลา 1 สัปดาห์แรกหลังเข้าร่วมโครงการและภายหลังเสร็จสิ้นโครงการ 3 เดือน

การพิทักษ์สิทธิของกลุ่มตัวอย่าง

จัดทำหนังสือรักษาสิทธิของกลุ่มตัวอย่างในการตอบแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ โดยแจ้งให้กลุ่มตัวอย่างทราบว่า ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามและการสัมภาษณ์ จะนำมาใช้ในการทำวิจัยเท่านั้น และข้อมูลจะถูกเก็บรักษาไว้เป็นความลับ ส่วนการนำเสนอข้อมูลเชิงคุณภาพ จะไม่มีการนำเสนอชื่อของผู้ให้ข้อมูล รวมทั้งกลุ่มตัวอย่างสามารถถอนตัวออกจากการวิจัยได้ โดยที่ไม่ส่งผลกระทบใดๆ ต่อกลุ่มตัวอย่าง

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ชุดที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลและปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของกลุ่มตัวอย่าง ใช้สถิติวิเคราะห์เป็นสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) แจกแจงความถี่และนำเสนอในรูปร้อยละ

2. คะแนนพฤติกรรมด้านจริยธรรมทั่วไปและการประเมินพฤติกรรมจริยธรรมเชิงวิชาชีพก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการ นำมาวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและจัดระดับตามเกณฑ์ที่กำหนด

3. เปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรมด้านจริยธรรมทั่วไปและการประเมินพฤติกรรมจริยธรรมเชิงวิชาชีพก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการจริยธรรมสัญจร ใช้สถิติทีคู่ (Paired t-test)

4. ข้อมูลจากการถอดเทปบันทึกการสนทนากลุ่มในกลุ่มตัวแทนนักศึกษาและตัวแทนพี่เลี้ยง เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

6. ผลการวิจัย

1. ข้อมูลพื้นฐานทางด้านคุณลักษณะประชากรของนักศึกษาชั้นปีที่ 2

1.1 ลักษณะข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง เป็นเพศหญิง 75 คน คิดเป็นร้อยละ 100 อายุเฉลี่ย 21.13 ปี (S.D = 0.45) ส่วนใหญ่อายุ 20 ปี จำนวน 59 คน คิดเป็นร้อยละ 78.7 อายุ 21 ปี จำนวน 13 คน คิดเป็นร้อยละ 17.3 และอายุ 19 ปี จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 4.0 ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ จำนวน 68 คน คิดเป็นร้อยละ 90.7 ศาสนาอิสลาม จำนวน 6

คน คิดเป็นร้อยละ 6 และศาสนาคริสต์ 1 คน คิดเป็นร้อยละ 1.3

ด้านที่อยู่ปัจจุบันส่วนใหญ่พักอาศัยอยู่ในหอพักโรงพยาบาลธรรมศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ/หอพักในมหาวิทยาลัย จำนวน 72 คน คิดเป็นร้อยละ 96 หอพักนอกมหาวิทยาลัย/หอพักเอกชน จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 1.3 พักที่บ้านตนเองและพักที่บ้านบิดามารดา จำนวนด้านละ 1 คน คิดเป็นร้อยละ 1.3

ด้านสถานภาพของบิดามารดา ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรสเป็นแบบคู่ จำนวน 62 คน คิดเป็นร้อยละ 82.7 หม้าย จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ6.7 หย่าและแยก จำนวน 4 คนเท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 5.3 และ ด้านผู้เลี้ยงดู ส่วนใหญ่เป็นบิดามารดา จำนวน 69 คน คิดเป็นร้อยละ 92 บิดาคนเดียวจำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 2.7 มารดาคนเดียวจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 1.3 และญาติ จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 4.0

2. ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในนักศึกษาชั้นปีที่ 2 คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

จากผลการวิจัยพบว่า ครอบครัวของนักศึกษาให้ความสำคัญกับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในขณะเลี้ยงดูนักศึกษาตามความคิดเห็นของนักศึกษา ในระดับสูง ($\overline{X}$ = 4.21, S.D = .68) และด้านการเป็นตัวแบบหรือแบบอย่างที่ดี ด้านคุณธรรม จริยธรรมของสมาชิกครอบครัวของนักศึกษา พบว่า ครอบครัวของนักศึกษาเป็นตัวแบบหรือแบบอย่างที่ดีด้านคุณธรรมจริยธรรมของสมาชิกครอบครัวตามความคิดเห็นของนักศึกษาอยู่ในระดับสูง ($\overline{X}$ = 4.09, S.D = .64)

3. คะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมด้านจริยธรรมทั่วไป และคะแนนเฉลี่ยของระดับพฤติกรรมจริยธรรมเชิงวิชาชีพของนักศึกษาชั้นปีที่ 2 คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการพัฒนาจริยธรรมสัญจร

3.1 คะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมด้านจริยธรรมทั่วไป ผลการวิจัยพบว่า คะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมจริยธรรมทั่วไปของนักศึกษา ก่อนเข้าร่วมโครงการพัฒนาจริยธรรมสัญจร อยู่ในระดับปานกลาง โดยค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.99 ($\overline{X}$ = 3.99, S.D = 4.56) และหลังเข้าร่วมโครงการอยู่ในระดับสูง โดยค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.11 ($\overline{X}$ = 4.11, S.D = 4.89)

3.2 คะแนนเฉลี่ยด้านพฤติกรรมจริยธรรมเชิงวิชาชีพก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการพัฒนาจริยธรรมสัญจร

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมจริยธรรมเชิงวิชาชีพก่อนเข้าร่วมโครงการพัฒนาจริยธรรมสัญจร พบว่า จริยธรรมด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง อยู่ในระดับสูงโดยค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.13 ($\overline{X}$ = 4.13, S.D = 1.77) ด้านความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับปานกลางโดยค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.80 ($\overline{X}$ = 3.80, S.D = 2.39) ด้านการทำงานเป็นทีมอยู่ในระดับสูงโดยค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.04 ($\overline{X}$ = 4.04, S.D = 2.27) และด้านความรักเอื้ออาทรในเพื่อนมนุษย์อยู่ในระดับสูงโดยค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.16 ($\overline{X}$ = 4.16, S.D = 2.05) ภายหลังเข้าร่วมโครงการพัฒนาจริยธรรมสัญจร นักศึกษาชั้นปีที่ 2 มีคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมจริยธรรมเชิงวิชาชีพด้านความรับผิดชอบต่อตนเอง อยู่ในระดับสูงโดยค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.11 ($\overline{X}$ = 4.11, S.D = 1.88) ด้านความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับสูงโดยค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.00 ($\overline{X}$ = 4.00, S.D = 2.98) ด้านการ

ทำงานเป็นทีม อยู่ในระดับสูงโดยค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.07 ($\overline{X}$ = 4.07, S.D = 2.32) และด้านความรักเอื้ออาทรในเพื่อนมนุษย์อยู่ในระดับสูงโดยค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.17 ($\overline{X}$ = 4.17, S.D = 1.83)

4. ผลการเปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรมด้านจริยธรรมทั่วไป และคะแนนเฉลี่ยของระดับพฤติกรรมจริยธรรมเชิงวิชาชีพของนักศึกษาชั้นปีที่ 2 คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการพัฒนาจริยธรรมสัญจร 3 เดือน

ผลการวิจัยพบว่า คะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมด้านจริยธรรมทั่วไปหลังเข้าร่วมโครงการ ($\overline{X}$ = 41.23, SD = 5.05) สูงกว่าก่อนเข้าร่วมโครงการ ($\overline{X}$ = 40.69, SD= 4.50) และพฤติกรรมจริยธรรมเชิงวิชาชีพหลังเข้าร่วมโครงการ ($\overline{X}$ = 68.66, SD = 7.04) สูงกว่าก่อนเข้าร่วมโครงการ ($\overline{X}$ = 68.57, SD = 7.03) อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ (p > .05)

5. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการ focus group ตัวแทนนักศึกษา จำนวน 10 คน ในช่วงสัปดาห์แรกหลังเข้าร่วมโครงการ

5.1 กลวิธีการเรียนรู้คุณธรรม จริยธรรมจากการเข้าค่าย

5.1.1 การเรียนรู้ คุณธรรมจริยธรรมจากการมีจิตอาสาของพี่เลี้ยง การที่พี่เลี้ยงโครงการพัฒนาจริยธรรมสัญจร เป็นผู้ที่มีความเสียสละ อุทิศตนเพื่อส่วนรวม ทำให้นักศึกษาที่เข้าร่วมโครงการเห็นถึงการมีคุณธรรมจริยธรรมของพี่เลี้ยง และต้องการที่จะนำมาเป็นแบบอย่างในการมอบจิตอาสาให้บุคคลอื่นเช่นกัน

5.1.2 การเรียนรู้ คุณธรรมจริยธรรมผ่านการเป็นแบบอย่างที่ดีของพี่เลี้ยง การที่นักศึกษาที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาจริยธรรมสัญจร ได้มีการทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับพี่เลี้ยงประจำกลุ่ม และได้เห็นถึงตัวอย่างที่ดีของพี่เลี้ยง ที่แสดงออกให้นักศึกษาได้เรียนรู้ถึงการมีคุณธรรม จริยธรรมด้วยการกระทำและคำพูด โดยพี่เลี้ยงบางคนได้แสดงออกให้นักศึกษาได้เห็นถึงความรัก ความเอาใจใส่ต่อนักศึกษาที่อยู่ในความดูแลของตนเอง ซึ่งการกระทำดังกล่าวส่งผลให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรม และรู้สึกประทับใจต่อสิ่งดี ๆ ที่พี่เลี้ยงได้มอบให้ ทำให้นักศึกษาเกิดความรู้สึกที่อยากจะมอบสิ่งดี ๆ เหล่านั้นให้กับบุคคลอื่นที่อยู่รอบข้าง เช่น เพื่อน ญาติพี่น้อง รวมทั้งตัวผู้ป่วย ซึ่งเป็นบุคคลที่นักศึกษาต้องให้การดูแลเมื่อเริ่มฝึกรายวิชาปฏิบัติการพยาบาลและเมื่อเข้าสู่การทำงานในวิชาชีพพยาบาล

5.1.3 การเรียนรู้คุณธรรม จริยธรรมจากการสอดแทรกธรรมะผ่านธรรมชาติศึกษา โครงการพัฒนาจริยธรรมสัญจร พี่เลี้ยงได้มีการนำหลักธรรมะมาใช้ในการสอนนักศึกษา ทำให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรม โดยการนำสิ่งที่มีอยู่ในธรรมชาติมาเปรียบเทียบกับธรรมในการดำเนินชีวิตของตนเอง เกิดการเห็นคุณค่าของธรรมชาติและรักธรรมชาติเพิ่มขึ้น

5.1.4 การเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมจากแง่คิดในกิจกรรมของโครงการการที่โครงการพัฒนาจริยธรรมสัญจรได้มีการจัดกิจกรรมเดินป่า ซึ่งได้มีการสอดแทรกคุณธรรมจริยธรรมในกิจกรรมต่างๆ มาใช้เชื่อมโยงกับการดำเนินชีวิต โดยการใช้ชีวิตอยู่ท่ามกลางธรรมชาติที่เงียบสงบ ทำให้นักศึกษามีสติและเกิดความคิดที่จะหันมองตัวเองและบุคคลอื่นเพิ่มขึ้น ดังคำพูดของนักศึกษารายหนึ่ง

5.2 ประโยชน์จากการเข้าร่วมโครงการพัฒนาจริยธรรมสัญจร

5.2.1 การรู้จักและเข้าใจตัวตนของเพื่อนเพิ่มขึ้น การที่นักศึกษาได้มาเข้าร่วมโครงการพัฒนาจริยธรรมสัญจรและได้มีการจัดแบ่งกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมด้วยกันตลอดระยะเวลาของการอยู่ค่าย ซึ่งสมาชิกภายในกลุ่มมีทั้งคนที่สนิทและไม่สนิทมาอยู่ร่วมกัน ทำให้นักศึกษาได้มีการเรียนรู้ความเป็นตัวตนของเพื่อนคนอื่นซึ่งไม่เคยสนิทกันมาก่อน และมีความเข้าใจกันมากขึ้น ทำให้ทราบว่าสิ่งที่ตนเองเคยมองเพื่อนบางคน อาจไม่ใช่การมองที่ถูกต้อง

5.2.2 การเรียนรู้การปรับตัว การที่นักศึกษามาใช้ชีวิตอยู่ในค่าย ทำให้แต่ละคนต้องมีการเรียนรู้เห็นถึงความสามารถและความแตกต่างระหว่างบุคคล รวมทั้งมีการปรับตัวเข้ากับเพื่อนสมาชิกในกลุ่ม เพื่อทำให้กิจกรรมกลุ่มสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

5.2.3 การฝึกความอดทน การที่นักศึกษาเข้าร่วมโครงการพัฒนาจริยธรรมสัญจร มีการทำกิจกรรมหรืออยู่ในสถานที่ที่ไม่ใช่แบบแผนชีวิตประจำวันของนักศึกษา ภายใต้ข้อจำกัดของทรัพยากรที่มีอยู่ในธรรมชาติ ทำให้นักศึกษาต้องใช้ความอดทนต่อสิ่งที่ตนเองเผชิญ

5.2.4 การใช้ชีวิตอย่างพอเพียง การที่นักศึกษาที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาจริยธรรมสัญจรได้มีการใช้ชีวิตอยู่กับธรรมชาติ ภายใต้ทรัพยากรที่จำกัด ซึ่งทำให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ว่าตนเองสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุขท่ามกลางความพอเพียง โดยที่ไม่ต้องใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยดังที่เคยใช้ชีวิตมา

5.2.5 การเห็นอกเห็นใจผู้อื่น คือการที่นักศึกษามีการใช้ชีวิตที่ไม่สะดวกสบายในค่าย ทำให้นักศึกษามีความเข้าใจและเห็นใจบุคคลอื่นที่ใช้ชีวิตอย่างยากลำบาก รวมทั้งเข้าใจผู้ป่วยที่มีฐานะยากจนและอยากจะให้การช่วยเหลือบุคคลเหล่านั้น

5.2.6 การเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง การที่นักศึกษาได้มีการใช้ชีวิตอยู่ในค่าย แล้วทำให้นักศึกษาได้ทำกิจกรรมในสิ่งที่ตนเองไม่เคยทำมาก่อน ซึ่งการที่นักศึกษาสามารถทำในสิ่งที่ไม่เคยทำมาก่อนนั้น ทำให้เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจในความสามารถของตนเอง

5.2.7 การฝึกการทำงานเป็นทีม การที่นักศึกษามีการใช้ชีวิตอยู่รวมกันเป็นกลุ่มภายในโครงการพัฒนาจริยธรรมสัญจร แล้วต้องมีการทำงานเป็นทีมโดยการประชุมปรึกษาร่วมกัน มีการวางแผน การแบ่งหน้าที่ช่วยเหลือกันภายในกลุ่มโดยการจัดคนให้เหมาะกับงาน เพื่อให้งานสำเร็จตามเป้าหมายที่กลุ่มวางไว้

5.2.8 การประยุกต์ใช้กับวิชาชีพพยาบาล การที่นักศึกษาเกิดการเรียนรู้คุณธรรมจากการเข้าร่วมโครงการพัฒนาจริยธรรมสัญจร และได้นำธรรมชาติมาการเชื่อมโยงคุณธรรมกับการทำงานในวิชาชีพพยาบาล ซึ่งเป็นวิชาชีพที่ต้องมีความเสียสละ ความซื่อสัตย์และความเอาใจใส่ผู้ป่วย

6. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ จากการ focus group ตัวแทนนักศึกษา จำนวน 10 คน หลังเข้าร่วมโครงการ 3 เดือน

6.1 ภาพแห่งความทรงจำ คือ การที่นักศึกษาไปร่วมโครงการพัฒนาจริยธรรมสัญจรแล้วนักศึกษายังคงมีภาพแห่งความประทับใจที่หลงเหลืออยู่ในความทรงจำ ซึ่งมีประเด็นย่อยของภาพแห่งความทรงจำดังต่อไปนี้

6.1.1 การใช้ชีวิตอย่างพอเพียง การที่นักศึกษาได้มีการใช้ชีวิตอยู่ท่ามกลางธรรมชาติ และมีข้อจำกัดของเทคโนโลยีที่ทันสมัย ซึ่งข้อจำกัดเหล่านี้ เป็นสิ่งที่ทำให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ว่า

ตนเองสามารถใช้ชีวิตอยู่ท่ามกลางความพอเพียงได้ทั้งในป่าและในเมือง

6.1.2 คุณค่าแห่งความสงบของธรรมชาติ คือการที่นักศึกษาที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาจริยธรรมสัญจรแล้วได้มีการใช้ชีวิตท่ามกลางธรรมชาติที่เงียบสงบ ทำให้นักศึกษาสามารถสัมผัสกับความสุขสงบที่แท้จริงได้ และได้มองเห็นถึงคุณค่าของธรรมชาติ รวมทั้งให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ธรรมชาติมากขึ้น

6.1.3 ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนในกลุ่ม การที่นักศึกษาเข้าร่วมโครงการพัฒนาจริยธรรมสัญจรแล้ว มีการทำกิจกรรมร่วมกัน ทำให้เกิดความรักความสามัคคีกันมากขึ้น ส่งผลให้เกิดผลดีในการใช้ชีวิตในการเรียน เนื่องจากต้องมีการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม

6.2 คุณธรรมจริยธรรมที่ยังคงอยู่ การที่นักศึกษาไปเข้าร่วมโครงการพัฒนาจริยธรรมสัญจรแล้ว นักศึกษาได้มีการเรียนรู้การมีคุณธรรมจริยธรรมทั้งจากพี่เลี้ยงและจากธรรมชาติ ซึ่งหลังจากเสร็จสิ้นโครงการ นักศึกษายังคงมีการนำคุณธรรมจริยธรรมที่ได้จากการเข้าร่วมโครงการ มาใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งแบ่งเป็นประเด็นย่อยได้ดังนี้

6.2.1 การมีความอดทน การที่นักศึกษาได้มีการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมเกี่ยวกับการมีความอดทน โดยผ่านการสอนของพี่เลี้ยงและการเชื่อมโยงกับธรรมชาติที่มีอยู่

6.2.2 การรู้จักใส่ใจผู้อื่น การที่นักศึกษาที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาจริยธรรมสัญจร ได้มีการทำกิจกรรมเพื่อฝึกการใส่ใจในรายละเอียดบางจุดที่ตนเองมองข้าม ทำให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ว่าตนเองควรเอาใจใส่บุคคลรอบข้างให้มากขึ้น

6.2.3 การปรับตัวอยู่ร่วมกับผู้อื่น การที่นักศึกษาเข้าร่วมโครงการพัฒนาจริยธรรมสัญจรแล้ว มีการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับเพื่อนในกลุ่มที่บางคนไม่เคยคุ้นเคยมาก่อน ทำให้เกิดการเรียนรู้การปรับตัวเพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข ซึ่งส่งผลให้นักศึกษา สามารถนำสิ่งที่ได้เรียนรู้มาใช้ในการเรียนวิชาชีพพยาบาล โดยการปรับตัวให้สามารถเข้ากับผู้ร่วมงานได้

6.2.4 การฝึกการทำงานเป็นทีม การที่นักศึกษาเข้าร่วมโครงการพัฒนาจริยธรรมสัญจรแล้ว มีการแบ่งหน้าที่กันทำภายในกลุ่ม ทำให้นักศึกษาเกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับการฝึกการทำงานเป็นทีม และได้มีการนำมาใช้ในการเรียน

7. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษาคะแนนเฉลี่ยด้านจริยธรรมทั่วไป และด้านพฤติกรรมจริยธรรมเชิงวิชาชีพของนักศึกษาหลังเข้าร่วมโครงการพัฒนาจริยธรรมสัญจร พบว่ามีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับสูงแม้ว่าจะเพิ่มขึ้นกว่าก่อนเข้าร่วมโครงการอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากนักศึกษามีพฤติกรรมจริยธรรมทั่วไปและพฤติกรรมจริยธรรมเชิงวิชาชีพอยู่ในระดับที่ค่อนข้างสูงตั้งแต่เริ่มต้นโครงการ ร่วมกับมีระยะเวลาในการดำเนินโครงการค่อนข้างสั้น ซึ่งอาจเป็นผลให้เห็นการเปลี่ยนแปลงไม่ชัดเจน สำหรับพฤติกรรมจริยธรรมเชิงวิชาชีพด้านความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมซึ่งก่อนเข้าร่วมโครงการอยู่ระดับปานกลาง หลังเข้าร่วมโครงการอยู่ในระดับสูง และเป็นด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าก่อนเข้าร่วมโครงการมากที่สุด อาจเนื่องมาจากการดำเนินโครงการพัฒนาจริยธรรมสัญจร ได้จัดในลักษณะการเข้าค่ายพักแรม ระยะเวลา 3 วัน 2 คืน โดยมีทีมวิทยากรจัดสภาพการณ์ให้

นักศึกษาเกิดการเรียนรู้ร่วมกันตลอดเวลา ภายใต้สภาวะที่เป็นจริง ท่ามกลางธรรมชาติโดยตรง สร้างความรู้สึกให้กับนักศึกษาโดยผ่านการสัมผัสประสบการณ์จริงด้วยตัวเอง รวมทั้งกิจกรรมที่จัดล้วนมีจุดประสงค์เพื่อกล่อมเกลาให้นักศึกษาเกิดการพัฒนาคุณธรรมทั้งสิ้น ซึ่งเป็นไปตามหลักการจัดกิจกรรมธรรมชาติศึกษามีการให้ความรู้ประสบการณ์ใหม่ ๆ และประสบการณ์ตรง โดยวิธีการให้สิ่งแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติอบรมกล่อมเกลาให้เกิดการเรียนรู้ ความรัก เอื้ออาทร และมีจรรยามารยาทต่อสิ่งมีชีวิต และสิ่งแวดล้อมได้แก่ พืช พันธุ์ ป่าไม้ สัตว์ พื้นดิน เป็นต้น ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการจัดโครงการพัฒนา จริยธรรมสัญจรซึ่งเป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตร ส่งผลให้เกิดการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมได้ในนักศึกษา ซึ่งสอดคล้องและเป็นไปตามดวงเดือน พันธุมนาวิน (2549) กล่าวว่ากลวิธีหนึ่งที่เหมาะสมสำหรับใช้พัฒนาจริยธรรมและบุคลิกภาพของนิสิตนักศึกษา คือ การจัดโครงการหรือกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อพัฒนาจิตใจโดยตรง

8. ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1. คณะพยาบาลศาสตร์ ควรเปิดโอกาสให้บิดามารดาของนักศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมและเสริมแรงกันในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษา

2. คณะพยาบาลศาสตร์ ควรสร้างแรงจูงใจให้นักศึกษา สร้างกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่องหลังเสร็จสิ้นโครงการและมีการสานต่อสู่รุ่นน้องต่อไป เพื่อเป็นการกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมอย่างต่อเนื่อง

3. ควรมีการวิจัยเพื่อติดตามผลของโครงการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมในนักศึกษา ตั้งแต่ชั้นปีที่ 1-4 อย่างต่อเนื่อง เพื่อนำผลที่ได้มาใช้ในการพัฒนาการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาต่อไป

9. เอกสารอ้างอิง

[1] จงรักษ์ ศุภกิจเจริญ และคณะ, *การติดตามคุณธรรมจริยธรรมนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, ทุนวิจัยของคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2547.

[2] พนิดา ใสต้อง, *การศึกษาเปรียบเทียบผลการฝึกอบรมเยาวชนหลักสูตรการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ระหว่างการใช้สไลด์ประกอบเสียงกับการเดินนำศึกษาธรรมชาติ ณ เขตรักษาพันธ์สัตว์ป่าห้วยขาแข้ง จังหวัดอุทัยธานี*, วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์, 2536.

[3] ศรัญญา โฆสิตยมงคลและคณะ, การศึกษาบุคลิกภาพความเป็นพยาบาลและพฤติกรรมจริยธรรมของผู้สำเร็จการศึกษา หลักสูตรพยาบาล ศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล, *วารสารพยาบาลศาสตร์*. 21(1), หน้า 44-45, 2546.

[4] สภาการพยาบาล, แผนการพัฒนาการพยาบาลและผดุงครรภ์แห่งชาติ พ.ศ. 2540 – 2549, *สารสภาการพยาบาล*. 13(3), หน้า 53-59, 2541.

[5] สุภรัฐ ผ่อนพันธ์งาม, *การพัฒนารูปแบบการจัดค่ายเยาวชนอนุรักษ์ธรรมชาติ*, วิทยานิพนธ์ปริญญาโท จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.

[6] อารีวรรณ กลั่นกลิ่นและคณะ, *การรับรู้ทางจริยธรรมของนักศึกษา*, คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2547.

[7] ดวงเดือน พันธุมนาวิน และคณะ, *รายงานการวิจัยมหาภาค เรื่องความเชื่อและการปฏิบัติทางพุทธศาสนาของคนไทย: การปลูกฝังอบรม และคุณภาพชีวิต*, คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2549